

Válka s mloky

Karel Čapek

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Analýza uměleckého textu

I. část

- zasadit výňatek do kontextu díla
- **Téma:** Střet lidské civilizace s novou mločí civilizací.
- **Hlavní myšlenka:**
 - Varování před fašismem, nezodpovědností podnikatelskou ziskovostí, rasismem a před zánikem civilizace.
- **Motiv:**
 1. **Motiv** – Člověk chce pomoci mlokům (dá jim nůž na obranu před žraloky).
 2. **Motiv** – Varování, nadčasovost, zásah člověka do přírody škodí.
 3. **Motiv** – Mloci zprvu atrakce, ale jejich množství a síla roste, nakonec požadují větší životní prostor (tvrdí, že nic nemají proti lidstvu, mloci postupně ničí pevniny, lidé jsou proti nim bezmocní, protože se nesjednotí, dokud nejsou ohroženi konkrétně oni, odmítají pomoci sousední zemi).
 - Lidé nemohou zvítězit, protože v čele mloků je člověk – pragmatismus (co je dobré pro mě = obecně dobré).
 - Na konci díla se mlok vynoří ve Vltavě v Praze, před mloky nejsme v bezpečí nikde, a to ani ve vnitrozemí. Mloci se týkají všech, lidstvo se nachází v beznadějné situaci.
- **Časoprostor:**
 - Místo děje je z počátku ostrůvky v Tichém oceánu, postupně celý svět.
 - Obraz meziválečného světa.
 - Děj se odehrává na moři i na souši nejrozličnějších koutů světa v blíže nespecifikované době.
- **Literární druh:** epika
- **Literární žánr:** varovný román, částečně ve formě novinových zpráv a dopisů, sci-fi
- **Literární směr:** česká literatura 20. století

II. část

- **Struktura díla:**
 - Chronologická
 - Předmluva + 3 knihy
- 1. **Kniha**
 - Epika, dobrodružný žánr
 - Epické vyprávění o objevení, využití a postupném zlidšťování mloků (dobrodružství, humor, ironie).
- 2. **Kniha**
 - Soubor novinových zpráv a výstřižků pana Povondry
 - Historie mloků; soubor novinových zpráv (využití publicistického stylu – výstřižky z novin, zápisy ze zasedání Salamandre-Syndicate, vědecké studie → docílení věrohodnosti, téměř fikce skutečnosti).

3. Kniha

- Reportérský záznam o konfliktu, publicistický styl
- Reportérský záznam konfliktů mezi mloky a lidmi.
- **Závěrečná kapitola** – Autor mluví sám se sebou. Autor zhodnocuje děj událostí, jak je vystihl. Projevuje lítost nad lidstvem a jeho zkázou. Snaží se vymyslet způsob, jak lidstvo zachránit.

• Hlavní postavy:

- **kapitán J. van Toch** – Milý, hodný ale trošku naivní pán. Zamiluje si své TapaBoys. Je českého původu. Objevuje mloky v Tichomoří.
- **G. H. Bondy** – Bohatý továrník, známí kapitána Tocha z mládí. Má silného obchodního ducha, povahou je hodný, dokud žije van Toch, sdílí jeho ideály, po jeho smrti změnil směr společnosti.
- **Pan Povondra** – Vrátný u G. H. Bondy. Pracovitý a ochotný společník pana Bondyho. K závěru díla na něj doléhá pocit zodpovědnosti, protože tehdy pustil van Tocha k Bondymu bez ohlášení.
- **Mloci** – Mořský čert, ještěrky, Tapa Boys, salamandři. Jsou černí, slizcí a vzbuzují čtenářův odpor. Nepotřebují radost ze života, přátelství, lásku, pouze pracují pro své společenství.
- **Chief Salamander** – Vůdce mloků; člověk

• Děj:

Kapitán českého původu – Van Toch, objeví při lovu perel na tichomořském ostrově Tana Masa obrovské mloky podobné lidem. Využil jejich inteligence, učenlivosti a potápěčských schopností ke sběru perel. Na oplátku je vybavil noži a harpunami pro boj se žraloky, jejich úhlavním nepřítelem. Kapitán Van Toch si byl vědom obrovského ekonomického potenciálu při využití práce mloků. Vrátil se tedy do Čech a kontaktoval svého vlivného a zámožného přítele továrníka G. H. Bondyho. Van Toch zajišťuje Bondymu nové trhy a ten propůjčuje svoje lodě k transportu mloků do všech koutů světa. Bondy po van Tochově smrti zakládá Salamandří syndikát, který má obchodovat s mloky na celém světě.

Existence mloků byla dlouhou dobu tajena. Tajemství bylo odhaleno po otištění fotografií mloků s krásnou dívkou, která je objevila na pláži a tím činem si chtěla získat popularitu. Od této chvíle získal obchod s mloky rychlý spád. Mloci jsou rozmístěni po celém světě, jsou zneužíváni jako levná pracovní síla. Lidé mloky naučili používat techniku a zacházet se zbraněmi. Zřizovali pro ně školy a začlenili je i do armády. Mloci jsou využíváni ke stavbě podmořských vlnolamů, přehrad a dalším podmořským činnostem.

Začíná se řešit i rasová odlišnost jednotlivých mloků (baltští mloci čisté nordické rasy). Přímořské státy dodávají mlokům na svém pobřeží trhavinu, granáty, pistole, podmořská torpéda a jiné zbraně, aby jim mohli mloci v případě nutnosti sloužit jako vojenská síla proti ostatním státům. Počet mloků přesáhl počet lidí. Vzbouřili se proti lidskému zotročování. Z důvodu přemnožení začali výbuchy narušovat pevninu a budovat zátoky pro své domovy. Na dně moří si vybudovali velká sídla a pevnosti.

Vůdce mloků si říkal Chief Salamandr a přes rádio diktoval lidstvu mločí ultimáta. Lidé začínají válku s mloky. Bojují proti tomu, co si sami vycvičili a vyzbrojili. Nakonec propukují vnitřní nesváry mezi samotnými mloky, což nahrává naději na záchranu lidstva.

- **Výstavba vět:**
 - ER forma
 - Pro knihu jsou typické novinové výstřižky, které jsou v knize nalepeny a vytváří tak jedinečnou prezentaci příběhu. Většinou jde o odborné texty, výpisy ze zasedání několika lidí, kde se diskutuje, nebo o popisy událostí související s mloky.
 - Epickou úlohu zastává pouze první kniha, tudíž se zde vyskytuje málo dialogů. Většinu textu tvoří popis.
 - Velká slovní zásoba (ta se odvíjí od toho, zda je to zrovna článek z novin, deníkový záznam nebo oficiální vypravování), rozvinuté věty.
 - Jednoduchý, spisovný, neutrální, cizí slova (angličtina), najdeme zde ale i slangová slova, argot.
 - Často se zde objevuje také hovorová až nespisovná čeština s nářečními a cizojazyčnými prvky (zejména v dialogích).
 - Občas odborné pasáže a výrazy, obecně jde o velice bohatý a zajímavý jazyk.

III. část

- na základě ukázky analyzovat jazyk a jazykové prostředky
- najít umělecké prostředky

Literárně historický kontext

- Česká literatura 20. století, česká meziválečná próza.
- Díly vyšlo mezi lety 1935 – 1936 (30. léta 20. století; meziválečné období).
- Politická situace: Vnik společnosti národů (1920); Adolf Hitler se stává předsedou NSDAP (1921); Krach newyorské burzy (1929); Adolf Hitler jmenován německým kancléřem (1933); Edvard Beneš se stal 2. československým prezidentem (1935)

Další díla:

- Utopie
 - Továrna na absolutno, Věc Makropulos, Krakatit
- Filozofie
 - Hordubal, Povětroň, Obyčejný život
- Antifašismus
 - Matka
- Pohádky
 - Devatero pohádek, Dášenska čili život štěněte

Další autoři:

- Josef Čapek – Básně z koncentračního tábora.
- Jiří Voskovec a Jan Werich – Osvobozené divadlo
- Václav Řezáč
- Jarmila Glazarová – Vlčí jáma
- Karel Poláček – Bylo nás pět
- Eduard Bass – Klapzubova jedenáctka, Lidé z maringotek, Cirkus Humberto
- Ivan Olbracht – Nikola Šuhaj loupežník

Období:

- Demokratický proud české literatury v 20. – 30. letech 20. století (meziválečná literatura).

- Doba předválečná (před 2. světovou válkou).

Karel Čapek

- Karel Čapek trpěl od narození chronickým zánětlivým onemocněním páteřních obratlů (kvůli nemoci nebyl odveden do rakouské armády a nemusel bojovat v 1. sv. válce).
- Studoval na gymnáziu v Hradci Králové, odkud musel po odhalení jím organizovaného protirakouského spolku přestoupit na gymnázium v Brně.
- Roku 1915 ukončil studium na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a získal doktorát.
- Po 1. sv. válce se stal redaktorem v několika denících a časopisech, jako jsou Národních listech (1917–1921), v týdeníku Nebojsa (1918–1920) a v Lidových novinách (od roku 1921).
- Z Národních listů odešel v roce 1921 na protest proti vyloučení svého bratra z redakce a proti politickému směřování listu, které vnímal jako zaměřené proti prvnímu československému prezidentovi Tomáši Garrigue Masarykovi.
- Karel Čapek a jeho bratr Josef byli zhruba od roku 1925 aktéry pravidelného pátečního setkávání osobností politického a kulturního života.
- Tyto schůzky se staly zavedenou „institucí“. Roku 1927 se pro jejich účastníky všeobecně vžil název pátečníci.
- Mezi pátečníky patřili kromě bratrů Čapků mj. prezident T. G. Masaryk, ministr zahraničí Edvard Beneš, historik Josef Šusta a novinář Ferdinand Peroutka.
- Čapkovy Hovory s T. G. Masarykem (sepsány 1928–1935, ve 3 svazcích - v roce 1938 shrnuty do jednoho svazku) jsou jedinečným svědectvím o T. G. Masarykovi, o jeho názorech nejen politických, filozofických, ale i lidských, a jeho vzpomínek.
- Po podpisu Mnichovské dohody se zhroutil Čapkův život.
- Snažil se zabránit rozdělení národa a usiloval o jeho jednotu. Snažil se o ospravedlnění vládních a prezidentových kroků v situaci, která dle Čapka nenabízela jiná ospravedlnitelná řešení.
- Po abdikaci prezidenta Beneše se stal jediným viditelným symbolem první republiky a často plnil roli „obětího beránka“.
- V reakci na útoky na svou osobu zveřejnil úvahu *Jak to bylo*. Úvaha byla otištěna 26. listopadu 1938 v Lidových novinách, kde se pokusil vysvětlit své aktivity v roce 1938.
- 25. prosince 1938 umírá na následky zápalu plic, který si přivodil po srpnových povodních.